

СТАН ТА ПРОБЛЕМАТИКА ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Божидай І.І., кандидат економічних наук, доцент,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2227-219X>

Бобонець Є.С., здобувачка першого (бакалаврського) рівня ВО,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

Ринок праці є ключовим елементом економічної системи будь-якої країни, в тому числі й України. Його роль полягає у забезпеченні сприятливих умов для задоволення попиту на робочу силу та її пропозиції. В Україні, як і в усіх інших країнах, ринок праці відіграє важливу роль у соціальному, економічному та політичному розвитку суспільства. Ринок праці є невід'ємною частиною загальної ринкової економіки і займає найважливіше місце в національній економіці. Він пов'язує інтереси працездатного населення та роботодавців, представлених державою, муніципалітетами, громадськими органами та приватними організаціями.

Ринок праці характеризується соціально-економічними відносинами, які зачіпають інтереси значної частини населення. Ринкові механізми визначають рівень зайнятості та заробітної плати, а також безробіття, яке майже неминуче явище в суспільному житті. Що стосується ринку праці, то деталі його визначення залежать від характеристик самого товару, робочої сили та характеристик покупця на ринку праці. Знову ж таки, різні дослідники трактують поняття ринку праці по-різному. Наприклад, О. Грішнова пропонує визначити ринок праці як «систему суспільних відносин, пов'язаних з наймом і пропозицією робочої сили, сферу зайнятості, в якій взаємодіють продавці та покупці робочої сили, механізм, що гарантує узгодження цін і умов праці між роботодавцями та найманими працівниками, атакож координує попит та пропозицію» [1]. Е. Лібанова розглядає ринок праці як «систему суспільних відносин, включаючи правові відносини, норми та інститути, які забезпечують нормальне відтворення та ефективне використання робочої сили, кількість і якість якої адекватно винагороджуються». Шевченко Л.С. трактує ринок праці, що це «сукупність економічних відносин, форм і методів

узгодження та регулювання інтересів роботодавців і найманих працівників». Водночас ринок праці можна розглянути як у вузькому, так і в широкому розумінні. Тобто, це відносини між роботодавцями, які є власниками засобів виробництва, та людьми, які є власниками робочої сили, де перші мають на меті задовольнити попит на робочу силу, а інші – на працю, тобто що є їхнім джерелом до існування.

Початок формування ринку праці в незалежній Україні пов'язаний з прийняттям Закону України «Про зайнятість населення», який офіційно визнав існування безробіття в країні. Сфера зайнятості трансформувалася через відсутність адекватних національних інститутів та правових систем на ринку праці, гнучкість систем оплати праці та низькою мобільністю робочої сили. З одного боку, відкриваються нові можливості для самореалізації, з іншого – з'являються нові виклики, пов'язані зі значними змінами попиту на робочу силу та рівнем безробіття.

Безробіття є однією з найважливіших проблем на українському ринку праці. У перші роки економічних перетворень у постсоціалістичних країнах Центральної та Східної Європи безробіття сягнуло понад 10 % працездатного населення, тоді як в Україні зростання безробіття спочатку було помірним: з 1991 по 1995 рік воно становило 0,5%, потім продовжувало зростати з 2,3 % у 1997 році і до 4,5 % у 1999 році [2]. Найвищий рівень безробіття є наразі, так кількість зареєстрованих безробітних в Україні на кінець грудня 2023 року становила 97,3 тис. осіб [3]. Зараз в Україні спостерігається невідповідність між кількістю безробітних та зареєстрованих у Державній службі зайнятості, кількістю працевлаштованих осіб, які скористалися послугами служби зайнятості, та попитом на робочу силу. Крім того, ринок праці в Україні стикається з такими нагальними проблемами як: проблема конкурентоспроможності національного ринку праці, відтворення людського потенціалу, мобільності робочої сили, гендерного розриву в доходах та інші. Поточний стан розвитку української економіки характеризується наступними особливостями: процесом трансформації, який неможливий без досягнення нових кваліфікаційних рівнів та конкурентоспроможності робочої сили. Система управління людськими ресурсами повинна бути гнучкою та оперативно реагувати на зміни потреб виробництва, що виникають на ринку праці. Однак відсутність комплексного системного підходу до

кадрових потреб виробничого сектору як на національному, так і на регіональному рівнях призвела до зростання невідповідності між потребами у кваліфікованих кадрах та реальною професійно-кваліфікаційною структурою пропозиції робочої сили.

Варто зазначити, що результативність праці залежить на самперед від рівня оплати праці, який має бути адекватним кваліфікації працівника та його творчому внеску в діяльність компанії. Адекватність оплати праці є одним з найважливіших соціально-економічних показників культури виробництва та важливим фактором підвищення продуктивності праці. Для того, щоб підвищити конкурентоспроможність на ринку праці, необхідно змінити ставлення до людських ресурсів та системи професійного розвитку. Хоча покращення робочих місць є ключовим питанням сьогодення, а якісна підготовка кадрів є не менш важливою. Підвищення якості освіти – це низка заходів, які розвиваються разом із динамічними змінами у світі. Таким чином, підвищення конкурентоспроможності ринку праці є комплексним питанням, вирішення якого залежить від державного регулювання цих складних процесів. Удосконалення національної політики розвитку людських ресурсів неможливе без вирішення питання відтворення людського потенціалу.

Таким чином, можна стверджувати, що ринок праці в Україні наразі характеризується недостатнім створенням робочих місць та низькою професійною мобільністю трудових ресурсів. На жаль, існує ризик зростання молодіжного безробіття та труднощі з працевлаштуванням випускників вищих та професійно-технічних навчальних закладів.

Література:

1. Цибульська Ю.О. Теоретичні засади розвитку транскордонних ринків праці. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. Вип. 3(101). С. 386-395.

2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 05.03.2024).

3. Карпухно І.О., Колесник І.В. Проблеми сучасного розвитку ринку праці України. *Ефективна економіка*. 2011. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=523>